
ŠAUNAMOJO GINKLO PANAUDOJIMO PRAKTIKA POLICIJOS VEIKLOJE 2013 METAIS

Viačeslav Čigrin*

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Valstybės sienos apsaugos katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas-ACP
Telefonas (8-37) 303442,
Elektroninis paštas: cigrin@mruni.eu*

Anotacija. Policijos pareigūnas turi teisę panaudoti prievartą, kai būtina užkirsti kelią teisės pažeidimams, sulaikyti juos padariusius asmenis ir kitais atvejais, saugant bei ginant asmens, visuomenės, valstybės teisėtus interesus. Prievarta, galinti sukelti kūno sužalojimų ar mirtį, gali būti naudojama tik tiek, kiek to reikia tarnybinei pareigai įvykdyti, ir tik po to, kai visos įmanomos įtikinimo ar kitos priemonės nebuvo veiksmingos. Prievartos rūšį ir jos panaudojimo ribas pasirenka policijos pareigūnas, atsižvelgdamas į konkrečią situaciją, teisės pažeidimo pobūdį bei individualias pažeidėjo savybes. Naudodami prievartą, policijos pareigūnai privalo stengtis išvengti sunkių pasekmių. Kadangi prievartos priemonių panaudojimas visais atvejais apriboja asmens, prieš kurį šios priemonės naudojamos, galimybę veikti pagal savo valią, asmens laisvę ribojančių priemonių naudojimas griežtai reglamentuotas įstatymo teisės normomis, paliekant pareigūnams diskrecijos teisę, pasireiškiančią tik švelnesnės prievartos formos pasirinkimu. Iš visų prievartos rūšių didžiausią pavojų asmeniui, prieš kurį naudojama prievarta, sukelia šaunamųjų ginklų naudojimas. Būtinumas panaudoti prievartą gali kilti įvairiose situacijose, pvz., atremiant pavojingą kėsiniimąsi; jėga priverčiant asmenį įvykdyti teisėtą reikalavimą; sulaikant asmenį, padariusi teisės pažeidimą ir vengiantį sulaikymo, stabdant automobilį ir kt. Todėl policijos pareigūnams išimtiniais atvejais tenka naudoti šaunamąjį ginklą. Straipsnyje apžvelgiami šaunamojo ginklo panaudojimo atvejai 2013 metais.

Pagrindinės sąvokos: šaunamasis ginklas, policijos pareigūnas, šaunamojo ginklo panaudojimas.

IVADAS

Europos policijos chartijos nuostatai teigia, kad šiuolaikinė policija yra socialinė tarnyba, padedanti visuomenei. Policija savo veiksmais teikia paslaugą piliečiams, kuriantiems dvasines ir materialines vertybes, taip pat įstatymui paklūstantiems piliečiams. Tačiau policijos veiklą siejant su paslaugų teikimu nederama pamiršti, kad policija taip pat yra valstybės prievartos priemonė, taikoma piliečiams, nesilaikantiems visuomenės priimtų normų arba jas piktybiškai pažeidžiantiems. Tokiais atvejais teisės privalomumas užtikrinamas pasitelkiant į pagalbą valstybės prievartą¹. Turintys atitinkamus įgaliojimus pareigūnai turi teisę panaudoti prievartą, kai būtina užkirsti kelią teisės pažeidimams, sulaikyti juos padariusius asmenis ir kitais atvejais, saugant bei ginant asmens, visuomenės, valstybės teisėtus interesus. Įstatymų numatytais atvejais ir tvarka pareigūnams leidžiama

¹ Dambrauskienė G., Marcijonas A., Monkevičius E. Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004.

naudoti psichinę ar fizinę prievartą, šaunamąją ginklą bei sprogstamąsias medžiagas². Švelniausia prievartos forma yra psichologinė prievarta. Ji suprantama kaip įspėjimas apie ketinimą panaudoti fizinę prievartą, šaunamąjį ginklą bei sprogstamąsias medžiagas. Psichologinei prievartai taip pat prilyginamas šaunamojo ginklo demonstravimas bei įspėjamieji šūviai. Fizinė prievarta suprantama kaip bet kokio pobūdžio fizinės jėgos bei kovinių imtynių veiksmų naudojimas, specialiųjų priemonių, t.y. lazdų, antrankių, surišimo priemonių, dujų, tarnybinių šunų, transporto priverstinio stabdymo bei kitų aktyvios ir pasyvios gynybos priemonių naudojimas. Pareigūnas turi tam tikrą diskreciją pasirinkdamas naudotinos prievartos būdą, tačiau ši diskrecija pasireiškia tik švelnesnės prievartos formos pasirinkimu³. Prievarta, dėl kurios gali būti sužalojamas kūnas arba kuri gali baigtis asmens mirtimi, gali būti naudojama tik tiek, kiek to reikia tarnybinei pareigai atlikti ir tik po to, kai visos įmanomos įtikinimo ar kitos priemonės nebuvo veiksmingos. Šalyje pakankamai dažnai policijos pareigūnai susiduria su situacijomis, kai transporto priemonių vairuotojai nepaklūsta teisėtiems reikalavimams sustabdyti transporto priemones arba pasitraukia iš eismo įvykio vietos. Dažniausiai situacija, kai transporto priemonės vairuotojas nepaklūsta teisėtam policijos pareigūno reikalavimui sustabdyti transporto priemonę, sukelia pareigūnui neigiamas emocijas, ir būtent tokiais atvejais turi pasireikšti jo tvirtas charakteris, psichologinis, teisinis ir profesinis pasirengimas.

Teisės aktai, žinybinės instrukcijos numato visą eilę veiksmų, kuriuos būtina atlikti, siekiant sustabdyti nedrausmingą vairuotoją. Tai ir pranešimas visiems tuo metu patruliuojantiems policijos ekipažams apie nepaklūsusią reikalavimui sustoti transporto priemonę, galimų jos judėjimo krypčių užblokavimas, transporto priemonės persekiojimas nesukeliant pavojaus aplinkiniams, kitiems eismo dalyviams, persekiojantiems pareigūnams ir net pačiam pažeidėjui ar pažeidėjams. Tarnybinio šaunamojo ginklo panaudojimą reglamentuoja Policijos veiklos įstatymo 25 straipsnis⁴. Pirmoji jo dalis skelbia, kad policijos pareigūnas, kai kitos prievartos priemonės yra neveiksmingos, kaip išimtinę priemonę turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą. Trečiojoje šio straipsnio dalyje nurodoma, kad policijos pareigūnas turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš transporto priemonę ir gyvūnus. Policijos veiklos įstatymas numato šaunamojo ginklo panaudojimo prieš gyvūnus atvejus,

² Lietuvos respublikos policijos veiklos įstatymas. Aktuali redakcija 2012-10-20.

³ Urmonas A. Pranevičienė B. Administracinės diskrecijos esmė ir diskrecijos kontrolės galimybės // Jurisprudencija: mokslo darbai. – Vilnius: LTU. T. 32(24). 2002 m.

⁴ Lietuvos respublikos policijos veiklos įstatymas. Aktuali redakcija 2012-10-20.

bet jos nedetalizuoja. Norint teisingai suprasti šios teisės ribas, būtina remtis bendrais prievartos priemonės panaudojimo principais (reikalavimais), numatytais 23 str. Akivaizdu, kad paleisti šūvį į gyvūną galima tik tada, kai jis kelia grėsmę pareigūno ar kito asmens gyvybei ir sveikatai ir kitais būtinojo reikalingumo atvejais. Tačiau visada būtina įsitikinti, kad kitos priemonės pašalinti pavojų yra neveiksmingos ar neįmanomos.

Visiškai kitaip vertintina situacija, kuomet transporto priemonės vairavimas sukelia neabejotiną pavojų aplinkinių asmenų sveikatai ar gyvybei, kitų eismo dalyvių transporto priemonėms, padidinto pavojaus statiniams ir objektams, o kitokių priemonių sustabdyti transporto priemonės nėra arba jos išnaudotos ir neduoda reikiamo rezultato. Policijos pareigūnas, laikydamasis visų atsargumo priemonių, turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš tokią transporto priemonę⁵. *Būtina žinoti, kad ginklo panaudojimas prieš transporto priemonę neturi pasireikšti kaip šūvis į transporto priemonėje esantį asmenį. Šūvis į asmenį gali būti pateisintas tik esant atitinkamam atvejui, numatytam Policijos veiklos įstatymo 25 str. 2 d. Todėl ginklo panaudojimas prieš transporto priemonę turi sukelti minimalią riziką asmens gyvybei ir sveikatai. Šauti galima į automobilio padangas ir iš nedidelio atstumo. Be to, kai automobilio greitis yra didelis, kyla pavojus, kad peršovus padangas jis gali apsiversti. Tuomet pavojus kyla ne tik transporto priemonėje esantiems žmonėms, bet ir kitiems eismo dalyviams. Nepateisinama šauti į automobilį esant intensyviai eismui, kai aplink yra kitų automobilių ar pėsčiųjų, nes tai labai padidina atsitiktinio žalos padarymo riziką. Kai nėra aplinkybių, suteikiančių teisę panaudoti ginklą prieš asmenį, policijos pareigūnai, nebūdami įsitikinę, kad šaunamuoju ginklu nebus sužaloti asmenys, ginklo naudoti negali ir turi būti pasirengę transporto priemonę stabdyti kitais būdais.* Kai šaunamasis ginklas buvo panaudotas transporto priemonei sustabdyti, pareigūnas nedelsdamas privalo pranešti apie tokį tarnybinio ginklo panaudojimą. Nederėtų pamiršti, kad apie veikas, susijusias su rizika, kylančia panaudojant šaunamąjį ginklą, kalbama ir baudžiamajame įstatyme. BK 30 straipsnis apibrėžia profesinių pareigų vykdymą⁶. Pirmoji šio straipsnio dalis numato, kad asmuo pagal šį kodeksą neatsako už žalą, kurią padarė vykdydamas profesines pareigas, jeigu jis neviršijo įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytų įgaliojimų. Tuo atveju, kai policijos pareigūno reikalavimui sustoti nepaklusęs transporto priemonės vairuotojas savo tolimesniais veiksmais kelia akivaizdžią grėsmę (pavojų) kitų kelių eismo dalyvių ar kitų asmenų sveikatai, gyvybei

⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Nutartis Nr. 2K–304/2004.

⁶ Lietuvos respublikos baudžiamasis kodeksas. Aktuali redakcija 2013-07-13.

ar turtui, padidinto pavojaus statiniams ir objektams, o kitokių priemonių sustabdyti transporto priemonės nėra arba jos išnaudotos ir neduoda reikiamo rezultato, policijos pareigūno veiksmai, panaudojant tarnybinį šaunamąjį ginklą tokiai transporto priemonei sustabdyti, vertintini, kaip būtinasis reikalingumas⁷. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (aktuali 2013-08-01 redakcija) numato atsakomybę už šį pažeidimą bei tiksliai nurodo, kaip turi būti stabdoma transporto priemonė⁸.

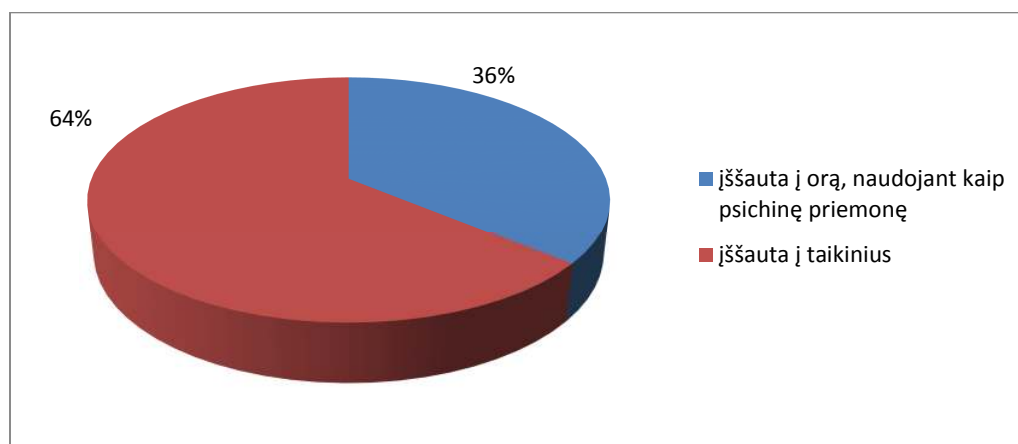
Straipsnio tikslas – apžvelgti policijos pareigūnų tarnybinio šaunamojo ginklo panaudojimo 2013 kalendoriniais metais atvejus.

Straipsnio uždaviniai:

- Apžvelgti šaunamojo ginklo panaudojimo tikslą ir objektą.
- Apžvelgti tarnybinio šaunamojo ginklo panaudojimo teisėtumą.
- Apžvelgti šaunamojo ginklo panaudojimo aplinkybės.

APŽVALGOS REZULTATAI

Apžvalgai buvo panaudota 23-jų tarnybinių patikrinimų medžiaga dėl policijos pareigūnų tarnybinio ginklo panaudojimo nuo 2013 metų sausio 10 dienos iki 2013 metų gruodžio 4 dienos. Pareigūnai naudojo tarnybinį ginklą gindamiesi, priverstinai stabdydami transporto priemones, sulaikydami asmenis. Viso per metus buvo iššauti 114 šūviai, iš jų 41 šūviai atlikti šaudant į orą, tai yra šiuos šūvius naudojant kaip psichologinę prievartą (36%) (1 pav.).

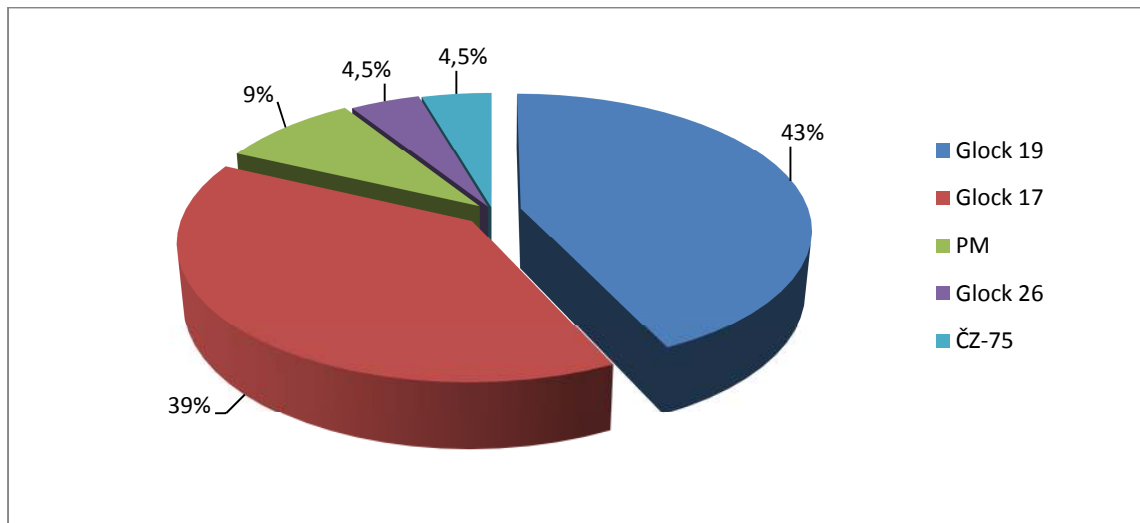

1 pav. Policijos pareigūnų šaunamojo ginklo panaudojimo paskirstymas pagal šaudymo objektą.

⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K–565/1999.

⁸ Lietuvos respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Aktuali redakcija 2013-08-01.

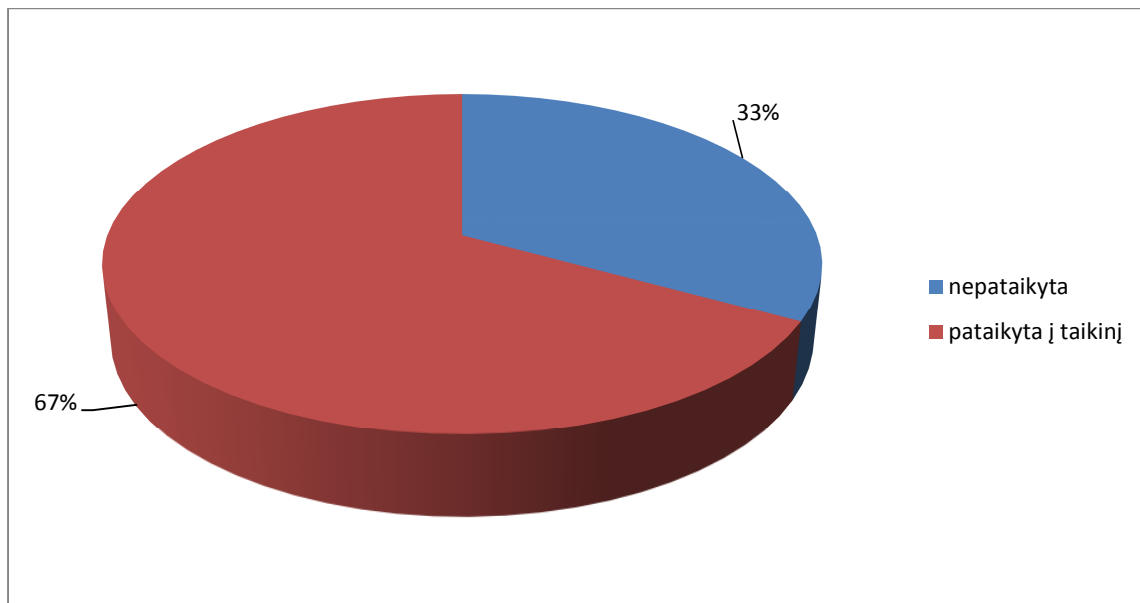
Policijos pareigūnai panaudojo tarnybinius ginklus - įvairių modelių pistoletus (2 pav.).

2 pav. Policijos pareigūnų panaudotų ginklų paskirstymas pagal modelius.

Policijos pareigūnai panaudojo 9 mm tarnybinius ginklus: pistoletus Glock 19 - 10 kartų (43%), pistoletus Glock 17 - 9 kartus (39%), pistoletus PM - 2 kartus (9%), pistoletus Glock 26, ČZ-75 - po 1 kartą (po 4,5%).

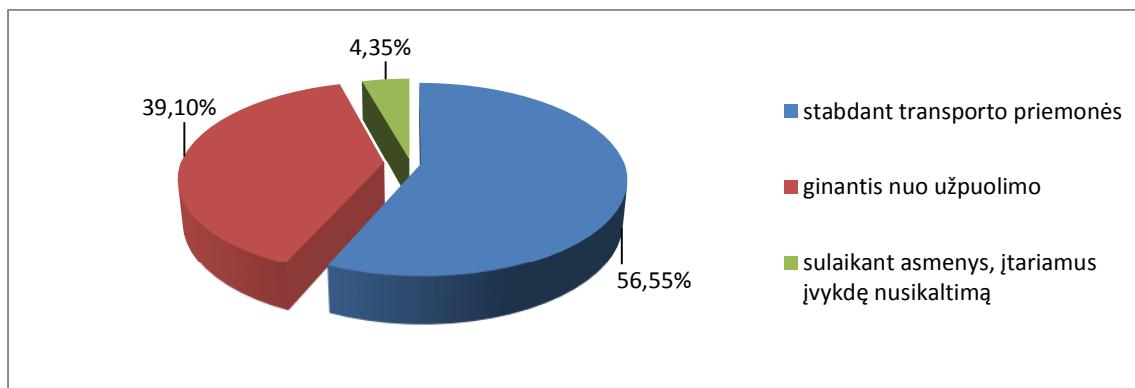
Šaudydami į taikinius (automobilių ratus, į pavojingus gyvūnus, į asmenį įtariamą įvykdžius nusikaltimą) policijos pareigūnai atliko 73 šūvius, pataikydami 49 kartus (67%) (3 pav.).

3 pav. Pataikytų šūvių paskirstymas.

Iš pateiktų duomenų matome, kad policijos pareigūnai šaudo pakankamai taikliai (67% pataikymu), turint omenyje, kad jie šaudė į judančius taikinius (važiuojančio automobilio ratus, bėganti šunį).

Policijos pareigūnų tarnybinio ginklo tiriamuoju laikotarpiu panaudojimo priežastys pateiktos žemiau (4 pav.).

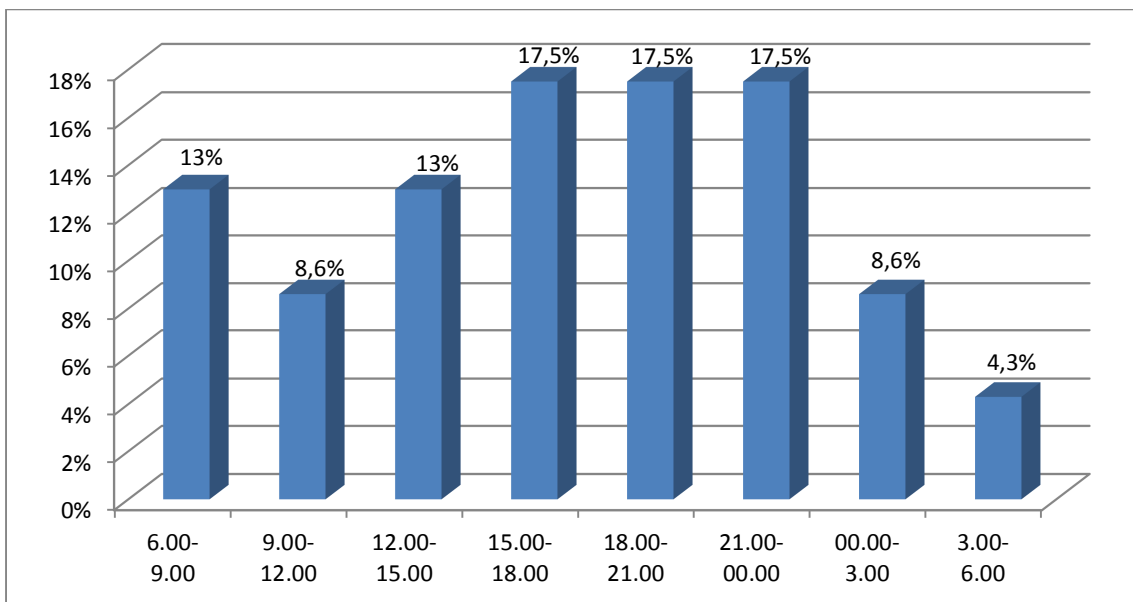

4 pav. Policijos pareigūnų tarnybinio ginklo panaudojimo priežastys tiriamuoju laikotarpiu.

Per 2013 m. Lietuvoje užregistruoti 23 ginklo panaudojimo atvejai. Duomenų analizė parodė, kad 13 kartų (56.5% atvejų) tarnybinis ginklas buvo panaudotas priverstinai stabdant transporto priemones (reikia atsižvelgti, jog priverstinis transporto priemonės stabdymas 6 kartus baigiasi vairuotojų pasišalinimu), 9 kartus (39,2%) tarnybinis ginklas buvo panaudotas ginantis nuo užpuolimo (prieš gyvūnus) ir 1 kartą (4,3%) – sulaikant asmenis, įtariamus įvykdžius nusikaltimą.

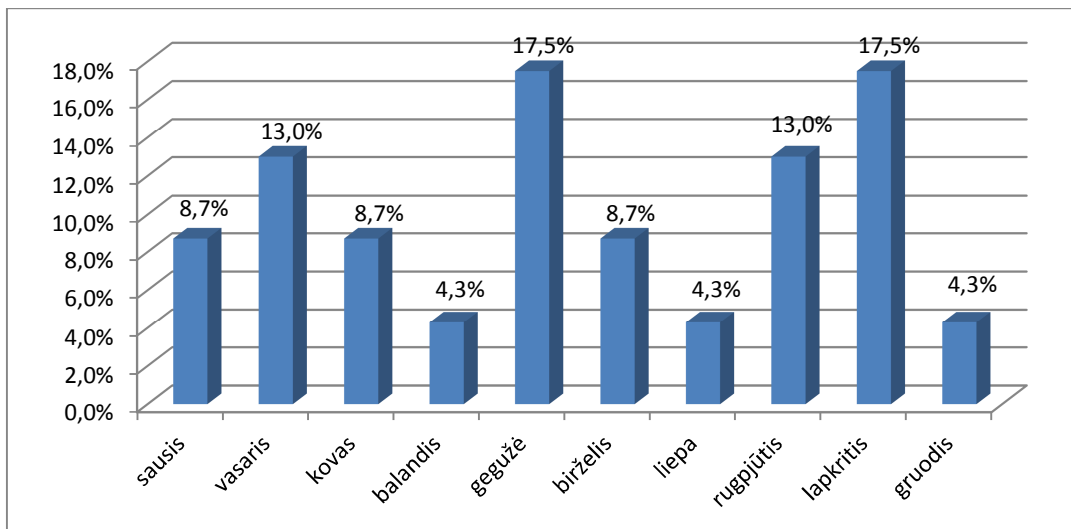
Kadangi sulaikant asmenis tarnybinis ginklas buvo naudojamas tik įspėjamiesiems šūviams, naudojant kaip psichologinę prievartą, akivaizdu, kad didžiausią pavojų kėlė ginklo panaudojimas priverstinai stabdant transporto priemonę. Kalbant apie tikslią ginklo panaudojimo galimybę ir tikslumą reikia įvertinti ir paros laiką, kai buvo panaudotas ginklas (5 pav.).

Duomenys rodo, kad nuo 6.00 val. iki 9.00 val. ginklas panaudotas 3 kartus (13%), nuo 9.00 val. iki 12.00 val. ginklas panaudotas 2 kartus (8,6%), nuo 12.00 val. iki 15.00 val. - 3 kartus (13%), nuo 15.00 val. iki 18.00 val. - 4 kartus (17,5%), nuo 18.00 val. iki 21.00 val. - 4 kartus (17,5%), nuo 21.00 val. iki 00.00 val. - 4 kartus (17,5%), nuo 00.00 val. iki 3.00 val. - 2 kartus (8,6%), nuo 3.00 val. iki 6.00 val. - 1 kartą (4,3%). Matome, kad daugumoje atvejų ginklas buvo panaudotas šviesiu paros metu. Nuo 9.00 val. iki 21.00 val. ginklas buvo panaudotas 13 kartų (57%), nuo 21.00 val. iki 9.00 val. 10 kartų (43%).

5 pav. Policijos pareigūnų tarnybinio ginklo panaudojimo paros laikas tiriamuoju laikotarpiu

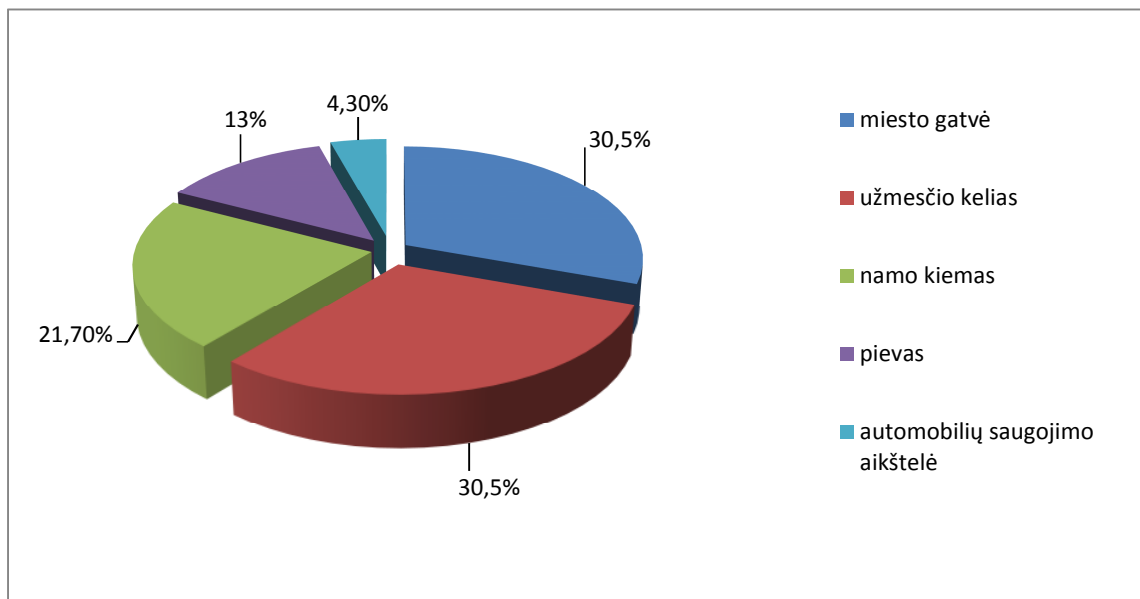
Ginklo panaudojimo atvejai pagal mėnesį pateikti žemiau (6 pav.).

6 pav. Ginklo panaudojimo atvejų paskirstymas pagal mėnesį.

Kaip matome iš pateiktų duomenų, dažniausiai ginklas buvo panaudotas gegužės ir lapkričio mėnesiais - po 4 kartus (po 17,5%), vasarį ir rugpjūtį po 3 kartus (po 13%), sausį, kovą ir birželį po 2 kartus (po 8,7%), balandį, liepą ir gruodį ginklas buvo panaudotas po 1 kartą (po 4,3%), rugsėjo ir spalio mėnesį ginklas nebuvo panaudotas nė karto.

Duomenys pagal ginklo panaudojimo vieta pateikti 7 pav.

7 pav. Ginklo paskirstymas pagal panaudojimo vieta.

Per 2013 m. Lietuvos policija panaudojo šaunamąjį ginklą miestų gatvėse 7 kartus (30,5%), užmesčio kelyje 7 kartus (30,5%), namo kieme 5 kartus (21,65%), pievoje 3 kartus (13%) ir 1 kartą automobilių saugojimo aikštelėje (4,35%).

IŠVADOS

Apibendrinant visų pateiktų tarnybinių patikrinimų medžiagą dėl policijos pareigūnų tarnybinio ginklo panaudojimo nuo 2013 metų sausio 10 dienos iki 2013 metų gruodžio 4 dienos matome, kad visais atvejais ginklai panaudoti teisėtai.

Viso per 2013 metus buvo iššauti 114 šūviai, iš jų 41 šūviai atlikti į orą, naudojant kaip psichologinę prievartą (36%).

Savo veikloje policijos pareigūnai panaudojo 9 mm tarnybinius ginklus: pistoletus Glock 19 - 10 kartų (43%), pistoletus Glock 17 - 9 kartus (39%), pistoletus PM - 2 kartus (9%), pistoletus Glock 26, ČZ-75 - po 1 kartą (po 4,5%).

Šviesiu paros metu ginklas buvo panaudotas 14 kartų (58%), tamsiu paros metu 10 kartų (42%).

Lietuvos policija panaudojo šaunamąjį ginklą miestų gatvėse 7 kartus (30,5%), užmesčio kelyje 7 kartus (30,5%), namo kieme 5 kartus (21,65%), pievoje 3 kartus (13%) ir 1 kartą automobilių saugojimo aikštelėje (4,35%).

Tarnybinis ginklas buvo panaudotas priverstinai stabdant transporto priemones 13 kartų (56,55% atvejų), 1 kartą (4,35%) sulaikant asmenis, įtariamus įvykdžius nusikaltimą ir 9 kartus (39,1%) ginantis nuo užpuolimo (prieš gyvūnus).

Policijos pareigūnų šaudymo įgūdžiai yra aukšto lygio, nes šaudant į judančius taikinius (automobilių ratus, į pavojingus gyvūnus, į asmenį įtariamą įvykdžiusį nusikaltimą–apiplėšimą) pataikymai sudarė 67 %.

LITERATŪRA

1. Dambrauskienė G., Marcijonas A., Monkevičius E. Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004.
2. Linkevičiūtė I. Administracinė diskrecija ir jos vertinimas teismų praktikoje. Jurisprudencija: mokslo darbai. – Vilnius: MRU. T. 5(83). 2006m.
3. Saulius Greičius. Prievartos naudojimo įgyvendinant valstybės sienos apsaugos tarnybos funkcijas teisinio reguliavimo aspektai. Jurisprudencija: mokslo darbai. – Vilnius: MRU. T. 76(68). 2005m.
4. Urmonas A. Pranevičienė B. Administracinės diskrecijos esmė ir diskrecijos kontrolės galimybės // Jurisprudencija: mokslo darbai. – Vilnius: LTU. T. 32(24). 2002 m.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Nutartis Nr. 2K–304/2004.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K–565/1999.
7. Lietuvos respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Aktuali redakcija 2013-08-01. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=453621
8. Lietuvos respublikos policijos veiklos įstatymas. Aktuali redakcija 2012-10-20. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=435630
9. Lietuvos respublikos baudžiamasis kodeksas. Aktuali redakcija 2013-07-13. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=453631

USE OF A FIREARM POLICE ACTIVITY ANALYSIS

Viačeslav Čirgin*
Mykolas Romeris University

Summary

Law is binding only to ensure the benefits are not always enough, morality, public opinion or belief, therefore legal binding ensured with the aid of state violence. Having the appropriate authority officials cases provided by law has the right to use force when necessary to prevent violations of law, to retain them in the persons and in other cases, protecting and defending individual, society, the State's legitimate interests. In addition, officials in the performance of their official duties, and shall have the right to defend your life and health. For these purposes, the law provides for the right to keep and officials in appropriate situations to use a firearm, and other physical and psychological coercion. As the use of coercive measures in all cases limits the person against whom the measure used, to act according to his will, personal freedom of restrictive measures is strictly regulated in the law, leaving the officers discretion, exerted only a less coercive forms of selection. Of all the species of greatest risk of violence against the person against whom force is used, causes the use of firearms. The need to use force can arise in various situations, for example., Strength, forcing a person to fulfill a legal

requirement; braced dangerous attempt, apprehending a person of an offense and avoids arrest, stop the car and so on. Therefore, in exceptional cases, police officers have to use a firearm. This paper analyzes the use of firearms cases in 2013.

Keywords: firearm, a police officer, use of a firearm..

Viačeslav Čigrin*, Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Valstybės sienos apsaugos katedros lektorius. Mokslinių tyrimų kryptys: Visuomenės saugumas.

Viačeslav Čigrin*, Mykolas Romeris university Faculty of Public Security lecturer Department of State Border Protection. Research interests: Public security.